

EL HEARTS IN HARMONY DE BUDAPEST

Martí Ferrer

El cap de setmana *Hearts in Harmony* de Budapest (5, 6 i 7 de març de 2010) va ser alhora un seminari i una trobada de corals. I aquest fou el seu principal tret diferencial.

La part de seminari va incloure diferents conferències i ponències sobre experiències i projectes de cant coral i inclusió. Les ponències eren tan variades com el perfil dels ponents i les entitats que representaven. Tots, quant organitzem seminaris i conferències com aquesta, tendim a dissenyar una agenda densa) però malgrat això l'ambient va ser molt agradable i vam poder aprofitar els pocs moments lliures per enfortir relacions ja existents i fer nous contactes.

Les corals que participaven a la trobada eren d'allò més heterogeni: des de corals infantils fins a corals adultes, des de corals amb tots els cantaires invidents fins a cors que integraven cantaires amb alguna discapacitat. Els resultats musicals, en forma de concert, foren, és clar, igualment heterogenis.

L'organització va ser acurada, Budapest acollidora i dues de les seves habitants (catalanòfiles) i participants a l'activitat ens van regalar petits moments memorables.

D'esquerra a dreta: Martí Ferrer (President del MCC), Toni Gálvez (Coordinador General del SCIC), Montserrat Gual (membre del Board d'Europa Cantat), Xell Montserrat (Secretària Tècnica del SCIC), Julio Hurtado (director de la Coral Allegro) i Manel Cubeles (Coordinador General Adjunt del SCIC) a Budapest

COM FER DE LA INCLUSIÓ UNA REALITAT

Dra. Elisabeth Alomar

Elisabeth Alomar va moderar la taula rodona "Perdre la por a la discapacitat" en el marc del Treballem amb...la inclusió organitzat pel SCIC.

L'objectiu de la taula rodona era conèixer altres experiències. La taula es va anomenar: "perdre la por" a la discapacitat. I com perdem en general la por davant d'algun fet —per dir-ho metafòricament—? Penso que tots coincidirem en que el coneixement, l'experiència i la vivència són els millors recursos i en aquesta direcció es va dissenyar el seminari: "Treballem amb...la inclusió".

Quan preparava la meua intervenció a la taula rodona em preguntava: Què entenem per inclusió? Com fer-la realitat? Jo us puc parlar de l'experiència en l'àmbit educatiu, ja que aquesta és la meua experiència, però en realitat el procés que s'està fent a les escoles i altres àmbits, com l'oci, el món laboral és força similar.

M'agradaria definir breument què entenem per inclusió, més amb la intenció de compatir el significat del què estem parlant, que no en prescriure una única manera d'entendre la inclusió, per coherència amb la complexitat del concepte. De totes maneres, hem d'admetre que sense una idea clara del què entenem per inclusió, serà difícil donar-li suport o saber fins a quin

1 Si consultem el Diccionari de l'Enciclopèdia Catalana ens defineix por: "de l'ànim, sentiment d'inquietud i commoció psicofisiològica que hom experimenta davant un perill concret, sigui aquest real o simplement pensat, imaginat. Aprensíó que hom té que li esdevingui algun mal, que s'esdevingui alguna cosa contrària a allò que desitja". Consultat a :< <http://ec.grec.net/lexicx.jsp?GECART=0107183>>.

Professora
Titular de la
Universitat
Ramon Llull.
Imparteix
docència als
estudis de
magisteri de
la Facultat
Psicologia,
Ciències de
l'Educació i
de l'Esport
Blanquerna i
és Directora
del Màster
universitari en
Educació Es-
pecial: atenció
a la diversitat
i escola inclu-
siva.

punt una determinada iniciativa l'afavoreix o no. En qualsevol cas i com afirma Ainscow, M.; Booth, T. i Dyson, A. (2006)² l'èmfasi s'ha de posar més en com promoure la inclusió que en com la podem entendre.

Existeix un consens internacional entorn a considerar que la inclusió va estretament relacionada amb:

- L'assumpció de determinats valors que han de presidir les accions que puguem emprendre: reconeixement dels drets, respecte a les diferències, valoració de cada persona com a individualitat, participació, equitat... La inclusió és una qüestió de valors, encara que s'ha de concretar amb implicacions a la pràctica.

- el procés d'incrementar la participació de tothom en la cultura i en la comunitat i evitar qualsevol forma d'exclusió.

- Transformar les cultures, les normatives i la pràctica dels serveis de manera que responguin a la diversitat de necessitats dels infants de la localitat.

- la presència, participació i l'èxit de tots i no tant sols d'aquells amb discapacitat o amb necessitats especials o amb risc d'exclusió.

En síntesi, la inclusió té a veure amb tots els infants i joves, es centra en la seva presència i participació i en l'èxit en termes de resultats valorats. Implica combatre qualsevol forma d'exclusió i es considera un procés que mai no es dona per finalitzat.

Estudis empírics internacionals han identificat que les següents condicions juguen un paper central en el desenvolupament de pràctiques inclusives:

- La inclusió depèn en gran mesura

2 Ainscow, M.; Booth, T. i Dyson, A. (2006). Improving Schools, Developing Inclusion. London: Routledge.

de les nostres actituds i creences en relació a la diversitat /discapacitat.

- Requerim habilitats, coneixements, estratègies, materials... i suports per poder donar resposta de forma eficaç a les necessitats

- En la intervenció requerim de suports tant des de la pròpia institució —sigui escola, espai, centre de treball— com des de l'administració

- Els governs han de comprometre's clarament amb la inclusió i han de promoure les condicions adequades

Què volem assolir?

Un cor on pugui participar l'infant amb discapacitat.

Cal evitar que l'infant amb discapacitat estigui amb nosaltres però sense que la seva participació en activitats i amb els iguals no sigui real. Influeix en una autoestima baixa, sense amics significatius, ni grups d'iguals amb qui mantenir la relació social

Hem d'aconseguir que siguin feliços participant en el cor. El més important, a banda de les activitats proposades, és vetllar pel seu benestar emocional i social.

Nosaltres, quan tenim un infant amb discapacitat al nostre davant ens podem preguntar:

- Podem veure el nen com a nen o la seva discapacitat ens anul·la aquesta percepció?

- Quines actituds predominen: sobreprotecció? Llàstima? Culpa? Indiferència? Sobre exigència?...

- Afavorim que pugui experimentar, explorar, descobrir, crear?

- Li donem la possibilitat d'escollir, de provar, d'equivocar-se?

- L'escoltem, preguntem les seves preferències...?

- Respectem la seva manera de funcionar, ritme... O volem imposar

Cal evitar que l'infant amb discapacitat estigui amb nosaltres però sense que la seva participació en les activitats i amb els iguals no sigui real.

el nostre?

- Què passa amb els límits?
- Intervenció coordinada i coherent de tots els àmbits?

És evident que cada discapacitat comporta la seva singularitat, però en general és molt important poder-nos respondre aquestes qüestions i intentar tenir presents les recomanacions següents :

Tots tenim un rol a aconseguir en la comesa d'utilitzar un llenguatge digne, respectuós i positiu en parlar de les persones amb discapacitat, per crear realitats dignes, respectuoses i positives. Per tant, cal, en l'àmbit de la terminologia i seguint les orientacions de Fernández Iglesias, J.L. (2007)³ :

- Evitar emprar paraules errònies, incorrectes o en desús, com per exemple: "anormal, deficient, disminuït, invàlid, minusvàlid, retardat, sordmut, subnormal".
- No emprar adjectius substantivats. Per exemple: "deficients, disminuïts, discapacitats, etc.", ja que aquests termes qualifiquen les persones com un tot, com si no tinguessin capacitats.
- Defugir l'ús de la paraula "normal" quan es compara la persona amb discapacitat amb una altra persona o col·lectiu social. Hem de dir "persones sense discapacitat" en lloc de "persones normals".
- Obviar la utilització de verbs o termes negatius com ara "pateix", "sofreix", "afectat per", "víctima de", etc. Cal emprar un llenguatge neutral. Es recomana utilitzar el verb "tenir", que és el menys negatiu. Per exemple: "té una ceguesa".
- Parlar de persones en tot moment. És a dir, persones amb

discapacitat intel·lectual i no "els discapacitats". La paraula "persona", "infant", "home", "dona", etc. sempre al davant.

En resum, cal eliminar concepcions i mites contraris a una imatge positiva i respectuosa del col·lectiu. Les paraules, els plantejaments i les imatges que s'utilitzen creen, en la societat, una visió o una altra del col·lectiu, per la qual cosa la comunicació es pot convertir en una forma de discriminació i desinformació o —en el millor dels casos— en una forma d'inclusió, de convivència, d'informació.

MOBILITAT REDUÏDA

Recomanacions en la intervenció⁴ :

- Cal adreçar-se a la persona amb cadira de rodes i no al seu acompanyant.
- Posar-se al seu lloc a l'hora de parlar-li, intentant entendre la seva limitació del camp visual, la seva dificultat per accedir als llocs, la seva dificultat per conversar en grup, etc.
- Quan ens adrecem a una persona amb cadira de rodes és important situar-nos al seu davant. En cas que necessiti ajuda a l'hora d'empènyer la cadira, si estem parlant, ho intentarem fer des del costat, per facilitar la comunicació.
- No prendre decisions en el seu lloc ni respondre per ella.
- L'acompanyant d'una persona amb mobilitat reduïda ha d'acomodar el ritme al de la persona amb limitacions en el moviment.
- Cal preguntar a la persona que va en cadira de rodes si vol que l'ajudem en el desplaçament o a fer alguna maniobra que veiem que li representa alguna dificultat.
- Quan portem una cadira de rodes cal ser curosos amb la velocitat i

amb les possibles maniobres: agafar les corbes, pujades o baixades d'esglaons... Cal avisar de la maniobra que farem per evitar possibles ensurts.

- Quan ens aturem, cal frenar la cadira.
- Quan ens desplacem per paviments de pedres, es recomana inclinar la cadira sobre les rodes del darrere.

CEGUESA I BAIXA VISIÓ

Quan parlem de persones amb discapacitat visual, aquest terme inclou tant la població amb ceguesa total com aquella que té greus limitacions visuals, però que és capaç de percebre des d'algun tipus d'informació visual, com ara ombres, matisos de colors, etc., fins a una lectura en vista amb el suport d'ajudes òptiques i/o materials degudament adaptats.

Disposar d'una resta visual, per petita que sigui, ajuda la persona en la seva mobilitat i autonomia. En aquest apartat donarem algunes orientacions de com adreçar-nos a una persona amb importants limitacions visuals. Com ja hem indicat en apartats anteriors, cal adequar-se sempre a les preferències i particularitats de cada persona.

Recomanacions en la intervenció:

- Les persones amb discapacitat visual depenen principalment del sentit del tacte i de l'oïda per desenvolupar-se en l'entorn. Hem de vetllar perquè la informació que els arriba per la via tàctil i auditiva sigui clara i simple.
- A aquelles que tenen una resta visual, cal presentar-los el material escrit tenint cura amb el tipus i la grandària de les lletres, el contrast entre el fons i l'escrit, la llargària de les frases, un interlineat generós, el tipus d'il·luminació, evitar l'enlluernament, etc.

3 Fernández Iglesias, José Luis (2007). Guía de Estilo sobre discapacidad para profesionales de los medios de comunicación. Madrid: Ed. Real Patronato sobre Discapacidad.

4 La informació pot ampliar-se consultant la publicació: Fluja, M.J. (2005). Protocolo Accesibilidad para Personas con Discapacidad. Fundación Once .

- En adreçar-nos a una persona amb importants limitacions visuals, cal presentar-nos i parlar-li de cara.

- Sempre hem de preguntar si vol que li donem suport i, en cas d'afirmatiu, serà ella qui es recolzarà en la nostra espatlla o s'agafarà al nostre braç. Nosaltres no li agafarem el seu.

- En els desplaçaments, cal avisar dels obstacles que ens podem trobar: escales, canvi en el paviment, esglaons, etc.

- En qualsevol espai (sala d'assajos, auditoris,...) s'haurà d'informar de la seva estructura i distribució. Cal descriure i explicar tota aquella informació que no percep amb la vista.

- No se l'ha de deixar mai sola sense haver-li-ho indicat abans.

- Quan li parlem, podem emprar amb tota normalitat les paraules "mirar", "veure"... Les persones amb disCapacitat visual també miren, veuen, etc., encara que amb un altre procediment, el tacte i l'audició.

- El llenguatge emprat ha de ser concís i precís. Cal evitar l'ús de termes com ara "allà", "aquí", "això" o "allò"... que, sense l'acompanyament visual, són de difícil comprensió. Cal emprar termes orientatius: "davant", "darrere", "a l'esquerra", etc.

- Pel que fa a l'accés a la informació, disposem de suports tècnics

com és ara el Braille'n Speak, i si utilitzem mitjans audiovisuals -transparències, vídeos, etc.-, és necessari fer-ne una descripció verbal /audiodescripció.

DISCAPACITAT AUDITIVA

Les persones amb disCapacitat auditiva conformen també un grup molt heterogeni d'acord no tan sols amb les seves característiques personals -persona sorda o amb hipoacústica-, sinó també pel sistema de comunicació pel qual opten: llenguatge oral/llenguatge de signes. Les persones sordes o amb importants limitacions auditives tenen la necessitat de desenvolupar els altres sentits, com ara la vista, per suplir les carències auditives. La majoria de les persones amb aquesta disCapacitat utilitzen ajudes auditives. En cas de dur pròtesi auditiva, el soroll pot pertorbar la paraula, i per a la persona sorda és molt més difícil concentrar-se i comprendre el que se li està dient.

Com que la seva percepció de la parla és diferent, cal adaptar les estratègies de comunicació en la relació amb elles. Encara que tinguin un bon domini de la llengua oral, la seva parla expressiva pot resultar intel·ligible i poden tenir dificultats per comprendre la lectura labial d'algunes persones o per practicar-la en segons quines

situacions.

Una de les barreres amb què es troben les persones amb disCapacitat auditiva és que en molt poques ocasions la informació acústica que reben va acompanyada d'una informació visual.

Per suplir la carència de l'audició, és necessari aplicar solucions per la via visual, com per exemple la subtitulació.

Recomanacions en la intervenció:

- Quan ens adrecem a una persona amb disCapacitat auditiva no cal cridar.

- Ens hem de comunicar amb missatges curts, frases senzilles però correctes. No hem d'utilitzar un llenguatge telegràfic o més restringit del que és habitual.

- Cal parlar a un ritme normal, ni gaire ràpid ni gaire lent. Cal vocalitzar i no tapar-nos la boca amb la mà o altres objectes. Com més natural sigui el nostre comportament, millor.

- Quan ens adrecem a una persona amb sordesa, cal mirar-la i no donar-li mai l'esquena. Cal tenir una cura especial en els desplaçaments al costat d'una persona amb sordesa. Recordem que necessita utilitzar la lectura labial per entendre'ns.

- És important acompanyar la paraula amb el gest. Moltes vegades, remarcar amb el gest allò que

La inclusió depèn en gran mesura de les nostres actituds i creences en relació a la diversitat / discapacitat.

estem dient ajuda en la comprensió del missatge oral.

- També pot ser un bon recurs emprar el suport escrit, subtitulant una conferència o amb l'ajuda de diapositives de PowerPoint.

- Cal tenir cura amb la il·luminació. La persona amb disCapacitat auditiva no ha d'estar de cara a la llum. La lectura labial és millor si la llum no li ve directament.

- Cal evitar àrees sorolloses. S'ha de tenir cura amb les vibracions.

- Si utilitza audiòfons o implants coclears, cal emprar, quan sigui possible, una emissora de FM per apropar l'estímul sonor al receptor.

- Per cridar l'atenció d'una persona amb disCapacitat auditiva, cal cercar recursos visuals i tàctils. És a dir, si estem en grup i fem una posada en comú, per saber on ha de dirigir la mirada la persona amb disCapacitat auditiva, hem d'aixecar, per exemple, la mà cada vegada que parli un del grup.

- Si la persona amb disCapacitat auditiva utilitza habitualment la llengua de signes, necessitarà un intèrpret. En aquests casos cal recordar que l'estructura gramatical de les dues llengües es diferent. Cal donar temps per a la traducció. Recordem que un vocabulari tècnic i específic no existeix en llengua de signes i caldrà lletrejar-lo utilitzant l'alfabet dactilològic.

- Facilitar que la persona amb sordeïa sigui en un lloc des d'on pugui veure millor els seus companys.

- Proporcionar informació contextual, anticipant el tema del qual es parlarà. Un bon recurs és facilitar per escrit la informació per tal que pugui seguir millor les explicacions.
- Verificar el grau de comprensió.

Solament repetint el que s'ha dit no sempre millora la comprensió de la persona amb disCapacitat auditiva; és més convenient replantejar amb estructures o paraules diferents la

informació que s'ha donat.

- Evitar que hagi d'escriure i mirar el qui li parla al mateix temps.

DISCAPACITAT INTEL·LECTUAL

Recomanacions en la intervenció:

- És important tractar cada persona segons l'edat que té. No com si fossin infants, ni en el tractament ni en les intervencions.

- El llenguatge utilitzat ha de ser clar i senzill, que no és sinònim d'infantil. Cal evitar conceptes abstractes i utilitzar un llenguatge quotidià, amb frases curtes i amb una sola idea a cada oració.

- No s'han de sobreprotegir, se'ls ha de donar el suport que necessitin, però són elles les qui han de poder fer les coses, encara que necessitin més temps per aconseguir-ho.

- Donar la possibilitat de la presa de decisió, d'elecció... amb el risc que comporta d'equivocar-se. No hem de prendre les seves decisions sense tenir present ni les seves preferències ni els seus gustos. Cal educar en l'autodeterminació.

- Cal fer-los arribar la informació de forma seqüenciada i organitzada. Cal assegurar-se que l'han comprès, i en cas contrari tornar a donar-los-la de manera diferent.

- Oferir oportunitats per al desenvolupament de les persones amb disCapacitat intel·lectual.

- Cal fomentar-los una participació activa en el procés d'ensenyament-aprenentatge. Moltes vegades se'ls reserva un paper d'espectador.

- Identificar les necessitats educatives en termes d'ajuts personals i materials que necessiten.

Finalitzaria aquesta breu intervenció amb un escrit de Lorenzo García, 2003. *Informe al Club de Roma: El futuro de las personas con discapacidad en el mundo. Desarrollo humano y discapacidad*, Pág.249. que resumeix al meu entendre molt bé el projecte Cors amb Cor del SCIC.

Foto: Xell Montserrat

Foto: Xell Montserrat

"La presència social permanent i la visibilitat de les persones amb discapacitat incrementa la corresponsabilitat i la participació. Una robusta construcció de la imatge col·lectiva de la discapacitat enriqueix el sistema de valors de la comunitat, i permet avançar cap a la plena normalització en una societat inclusiva."